

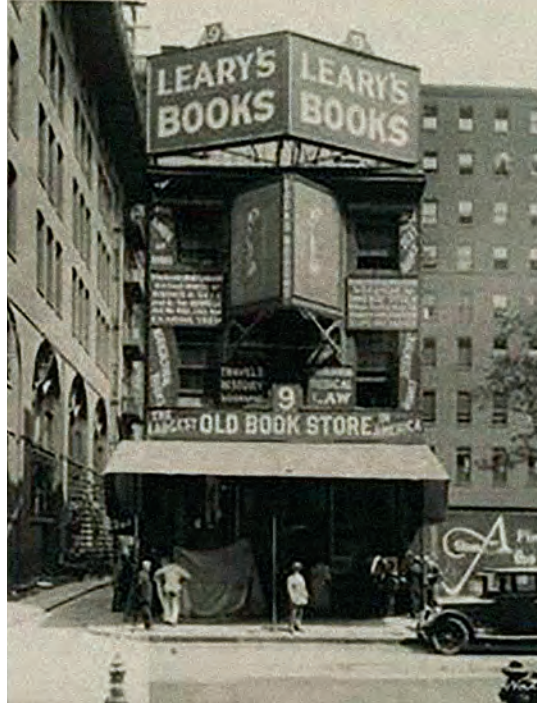
SAYILARLA GEÇEN BİR ÖMÜR

LOUIS JOEL MORDELL

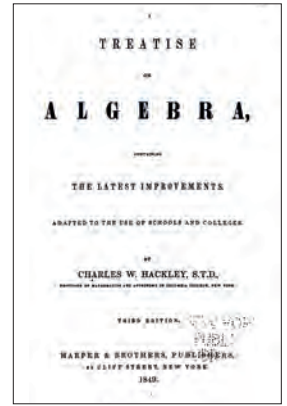
Sınıf arkadaşlarının XYZ adını taktığı on dört yaşında bir çocuk Philadelphia'nın meşhur sahafı Leary's Books'a girer ve her zamanki gibi, beş-on sente satılan kitapların olduğu bölüme uğrar. Yoksul bir göçmen ailenin çocuğu olarak parasının yeteceği kitaplar buradadır. O gün bu kitaplar arasında, orada olmaması gereken ama kimse almak istemediği için bu raflara düşen kalın bir cebir kitabı bulur. Columbia'da matema-

tik ve astronomi profesörü olan Hackley'nin yazdığı *Cebir Üzerine Bir İnceleme* adlı kitap bu gencin geleceğini belirler: Seksen dört yaşında öldüğünde dünya çapında bir matematikçidir ve çalışma odasındaki rafta bu kitap hâlâ durmaktadır.

Bir kitap okuyup hayatı değişenler kervanına 1902'de katılan bu genç yirminci yüzyılın büyük matematikçilerinden Louis Joel Mordell'den başkası değildir.

Mordell'in ilk matematik kitabını satın aldığı kitapçı

Mordell'in Leary's Books'tan aldığı ilk cebir kitabı

Alt Tarafı Bir Kitap

Aldığı cebir kitabında genç Mordell'i en çok etkileyen Cambridge Tripos sınavlarında sorulan bazı sorular olur. Kitabı okudukça hayatının amacının bu çeşit işlerle uğraşmak olduğunu hisseder. Babası ise oğlunun boş bir hevesin peşinden mi gittiğini yoksa gerçekten anlayarak mı bu konulara merak sardığını anlamak için Pennsylvania Üniversitesi'nden Profesör Schwatt'ın yardımını ister. Schwatt, o sıralar on altı yaşına girmiş olan Mordell'i bir cebir sınavına çağırır. Bu sınav sonrasında Schwatt, Mordell'in babasına yazdığı mektupta "Oğlunuzun bu konuya büyük bir yatkınlığı var. Gerekli eğitimi alması şartıyla bu konuda çok ilerleyeceğini düşünüyorum" der. Seksen yaşlarına geldiğinde bu sınavı tekrar hatırlayan Mordell o sınav hakkında "Aslında o gün çözemediğim ve bugün olsa yine çözemeyeceğim bazı sorular vardı. Profesör Schwatt'ın hakkımdaki övgülerini hak etmemiştim, ama geleceğim konusundaki öngörüsü gerçek oldu" diyecektir.

Profesör Schwatt'ın mektubunda son derece soğukkanlı bir tespit de vardır. Gencin bu konulara yatkınlığının tek başına bir işe yaramayacağı, ancak doğru bir eğitim alması durumunda bu yeteneğinin işlevsel hale geleceği mesajını verir. Adı tarihe geçmiş insanlar incelendiğinde de bunların zekâlarından ve yeteneklerinden çok, yılmadan çalışmalarının ön plana çıktığı görülür.

Zekâ ve ilham amatörler içindir. Profesyoneller her sabah iş başı yapar ve ilham perisi gelmiş mi gelmemiş mi diye bakmadan derhal çalışmaya başlarlar. Mordell de Profesör Schwatt'ın zekâsı ve yeteneği konusundaki övgü sözcüklerini değil de eğitim konusundaki tavsiyelerini dikkate alarak hem kendine hem de matematik dünyasına büyük bir iyilik etmiştir.

Cambridge Burs Sınavları

Mordell liseyi bitirince İngiltere'ye gidip Cambridge'de matematik öğrenmeyi kafasına koyar. Fakat ailesinin ona Atlantik'i geçmesi için gereken bileti alacak parası yoktur. Takma adı XYZ olan bir gencin para kazanması için en uygun yol elbette arkadaşlarına matematik dersi vermektir. Mordell de bunu yapar. İleride tanınmış bir araştırmacı olduğunda bir problemi nasıl sabırla ve yılmadan hedefe kitlenerek çözmeye çalışacaksa ders verme işine de aynı tutkuyla girer. Tatil zamanları her gün yedi saat özel ders verir. Hatta bir keresinde matematik sınavından geçeri not aldırılmayı garanti ettiği bir öğrencisine tam kırk sekiz saat ara vermeden ve öğrencisine de ara vermeden ders verir. Bu kırk sekiz saatin tamamında kendisi tahta başında ayakta durur. Bu işkenceye maruz kalan öğrencinin matematik sınavını Mordell'in garanti ettiği üzere geçtiğini de belirtmek gerek.

Sonunda verdiği özel derslerden kazandığı paralarla İngiltere'ye tek yönlü bir bilet alabilir. Amacı Cambridge Üniversitesi burs sınavına girip kazanmak ve aldığı bursla yaşamaya devam etmektir. Burs sınavını kazanamaması durumunda okula devam edecek parası olmayacağı gibi geri dönecek parası da olmayacaktır. O durumda çeşitli işlerde çalışıp para kazanarak bir dönüş bileti almayı planlamaktadır.

İleriki yıllarında o günleri hatırlayan Mordell, gençliğinin verdiği cesarete biraz da şaşarak "Daha önce hiç başkalarına karşı yarışacağım bir sınava girmemişim. Bu çeşitli sınavlarda nasıl bir sonuç alabileceğim konusunda hiçbir fikrim yoktu" diyecekti.

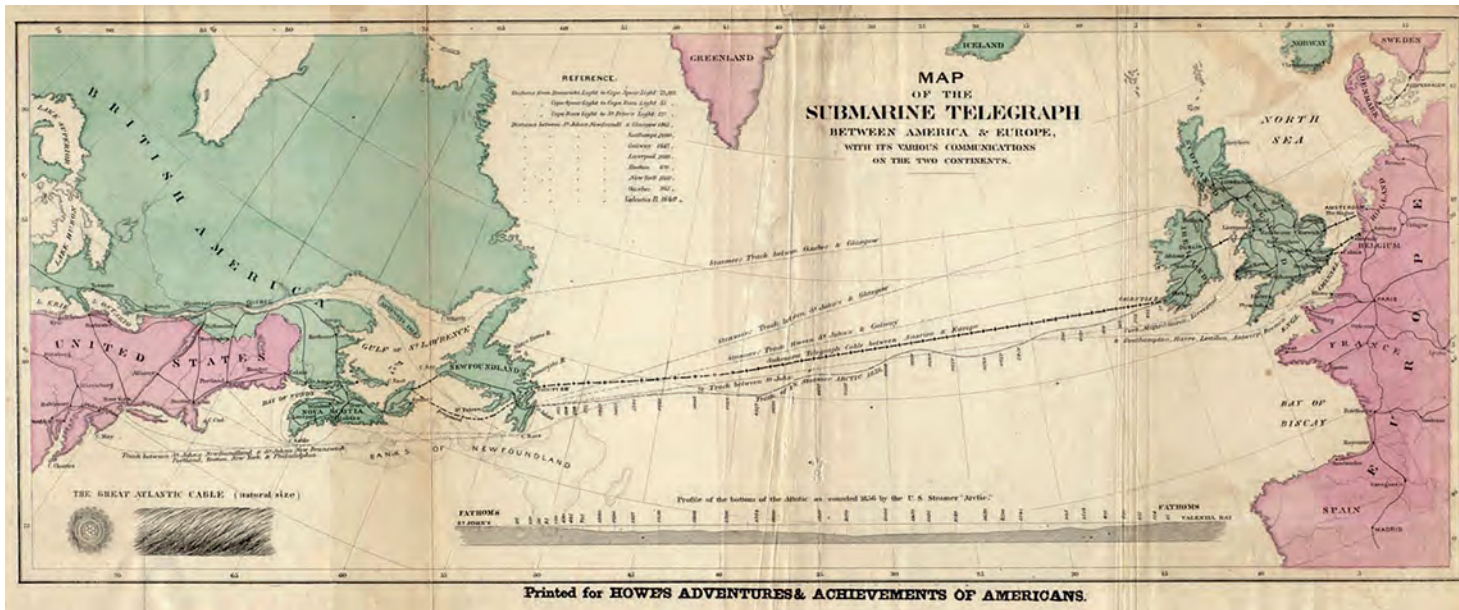
Geçen yüzyılın başında Atlantik'te çalışan bir gemiyi gösteren bir kartpostal

Burs sınavına girerken rekabetin daha az olacağını ve burs alma şansının daha yüksek olacağını düşünerek Cambridge'de Trinity Koleji'ni değil de St. Johns Koleji'ni tercih eder. Burs sınavını büyük bir farkla kazanır. Sonucu babasına telgrafla bildirmek için postaneye gittiğinde kendisine cebindeki parayla sadece tek bir kelime yazabileceği söylenir.

Mordell'in o gün babasına gönderdiği telgrafta yazan tek kelime "Yaşasın!" olur.

Büyük çaplı pek çok toplumsal olaya fikirleriyle ilham kaynağı olan ABD'li filozof Henry David Thoreau telgrafın haberleşmeye getirdiği hızın gereksiz ve hatta anlamsız olduğunu savunurken, Mordell'in bu tek kelimelik telgrafındaki yaşam sevincini ve bu sevincin dakikalar içinde karşı tarafa iletilmesindeki lezzeti düşünemezdi. Telgrafın getirdiği olanakları küçümseyen Thoreau'nun şimdi ahrette Steve Jobs'a neler söylüyor olabileceğini düşünmek bile istemiyorum.

Atlantik'i aşan telgraf hatları

Ah Şu Hocalar!

Avustralya Yerlileri erkek çocuklarını bülüğ çağına gelince tek başlarına çöle salar. Aylarca çölde kalan bu çocuklar doğanın vahşi ve acımasız ortamında tek başlarına hayatta kalmayı öğrenir. Bu sırada çocukluktan ergenliğe doğru ruhsal bir yolculuk yaptıkları düşünülür. Avustralya'ya yerleşen İngilizlerin "walkabout", yani "dolaşma" adını verdiği bu sınavdan sağ dönenler getirdiği tüm sorumluluk ve ayrıcalıklarla kabilenin erkekleri arasına kabul edilir.

Henry Baker, Mordell'in hocası

Nicolas Roeg'in 1971 tarihli ilk yönetmenlik denemesi *Walkabout* (Sonsuz Çöl), o sıralar hem yaşımız "dolaşma" için uygun olduğundan hem de filmde o ilk gençlik yıllarının nihilizmine uygun trajik bir aşk hikâyesi geçtiğinden çok hoşumuza gitmiş, yıllarca bu filmi konuşmuştuk. Daha sonra aramızdan lisanüstü ve doktora çalışmalarına başlayanlar hocalarıyla aralarındaki ilişkinin de aslında bir "walkabout" tecrübesi olduğunu şaşkınlıkla görecekti. Seksen yaşında anılarını anlatırken Mordell bile o ilk öğrencilik yıllarına döner ve içinde hâlâ sönmeyen kızgınlıkla hocasından şikâyet eder. "Sayılara olan ilgime rağmen beni geometrici yapmaya çalıştı. Bunda başarılı olamadı. Eminim hiçbir işimi tasvip etmemiştir. Benimle ilgilendiği tek an, dersini aldığım sırada bir kez tepeme dikilip el yazımın yamuk olduğunu söylemesidir. Bu konunun onun üzerine vazife olmadığımı içimden geçirdim, ama yüzüne söylemedim."

Mordell'in hocasına karşı duyduğu bu kızgınlık onu hırslandırır ve farkında olmadan, hocasının ondan beklemediği kadar başarılı olma isteği ile dolar. Bu duygu, matematik öğrencilerinin "walkabout" dönemlerindeki ortak duygusudur. Bazen hocaların bunu bilerek planladığını düşündüğüm bile olur.

Mezuniyetinden altmış yıl sonra bile Mordell öğrencilik yıllarını hatırlayıp "keşke Hardy ile çalışsaydım, ne kadar daha iyi olurdu" diye iç geçirir. Oysa ona çalışma hırsı vermek için kim bilir Hardy de ne oyunlar oynayacaktı ve Mordell de ileriki yıllarda "keşke Baker ile çalışsaydım; öğrencilerinin el yazısından başka hiçbir şeylerini eleştirmeyen olgun bir adamdı" diyecekti.

Walkabout filminin afişi

Bir Matematikçinin İlk Yılları

Mordell de dönemin her Cambridge öğrencisi gibi meşhur Tripos sınavlarına girdi. Cambridge’de Trinity ve St. Johns kolejleri arasında hangi okulun bu sınavlarda daha başarılı olacağı konusunda açık bir rekabet vardı. O yıl ilk iki sırayı Trinity aldı ama üçüncü sırada St. Johns kolejine gurur veren isim Mordell oldu.

Bu çeşit sınavlar sadece zekâyla kazanılmaz. Hatta herkesten çok çalışmak da yeterli değildir. Bilgili bir öğretmenin gözetiminde sistemli bir şekilde, herkesten çok çalışmak ve öğrenilenleri zekâ ile özümsemek gerekir. Tripos sınavlarında başarılı olanlar hep meşhur hocalarla sadece bu sınava yönelik çalışarak başarılı olmuştu. Mordell’in hocası Bromwich de on sekiz yıl önceki Tripos sınavlarının birincisi olan bir “*wrangler*” idi.

Tripos’taki başarısına rağmen Mordell önemli bir okulda iş bulamadı. Mezuniyet sonrası yazdığı pek çok makale sudan nedenlerle dergiler tarafından reddedildi. St. Johns’ta kalmak için hazırladığı tez yeterli bulunmadı. Sıradan bir insan için bunlar yıkım olabilir. Boynunu büker, kaderine razı olur ve akademi dünyasının sönük bir üyesi olarak hayatını tamamlamayı kabul eder.

Oysa başarısızlık büyük insanlar için sadece bir durumdur ve geçicidir. Winston Churchill başarının, başarısızlıktan başarısızlığa sürüklenirken bile içindeki hevesi ve coşkuyu yitirmeden ilerlemek olduğunu söyler. Başarının ölçüsü insanın başarısızlıklarına karşı takındığı tavrıdır gizlidir.

Yirminci yüzyılın başında tarihin Churchill’in karşısına çıkardığı Atatürk de “umutsuz durum yoktur, umutsuz insan vardır” diyerek her durumda yola devam edilmesi gerektiğini hem sözüyle hem de tarihte bıraktığı izle göstermiştir.

Mordell onlar kadar derin düşünmemiş, ama başarısızlık karşısındaki “gösteririm ben onlara” tavrıyla rengini belli etmiştir.

1917’de, Ramanujan’ın çözemeyip açık bıraktığı bir problemi çözerek matematik dünyasına girmiştir. Ne yazık ki bu çalışmasındaki fikirleri geliştirmemiş, matematik ders kitaplarına yıllar sonra bu çalışmasındaki fikirleri kullanıp ileri götüren Hecke’nin adı yazılmıştır.

Mordell Hecke’ye kaptırdığı bu fırsatı St. Johns Koleji’ne sunduğu, ama o zamanlar beğenilmeyen çalışmasına yılmadan devam ederek tekrar yakaladı. Bu çalışmada incelediği denklem bugün Mordell denklemi olarak ders kitaplarında geçer.

Kime İyi Matematikçi Denir?

Öğrencilik yıllarımızda hepimizin hedefi iyi matematikçi olmaktı. Bir süre sonra matematiğin tanımlarla olan ilişkisinin cazibesine kapılıp biz de “iyi hoş da ‘iyi matematikçinin’ tanımı ne?” diye sormaya başladık. Bizi duyan büyüklerimiz “Elbette iyi matematikçi, iyi bir problem çözen matematikçidir” dedi ve biz hepimiz “tabii ya, niye akıl etmedik” dedik. Birkaç gün sonra, biraz da mahcup bir şekilde yine hocalarımıza gidip “peki, iyi problem nasıl bulunur?” diye sorduk. Hiç yüzümüze bile bakmadan, çok bilinen bir şeyi tekrarlamaktan bıkmış bir ifadeyle cevap verdiler: “İyi bir problem, iyi bir matematikçinin ortaya attığı bir problemidir.”

Her şeyi bildiği için kendisine “evrensel küme” adı takılan Henry Poincare bir çalışmasında üçüncü derece düzlem eğrilerinin rasyonel noktalarını inceledi. Katsayıları tam sayı olan üçüncü derecedeki bir polinomun rasyonel sayılar arasında bir kökü olup olmadığı problemi Diophantus’tan beri matematikçileri meşgul eder. Poincare de bu çalışmasında herhangi bir üçüncü derece polinomun özel bir hale indirgenebileceğini ve o özel halde çalışarak tüm rasyonel çözümlerin sadece sonlu sayıda çözümden başlanarak belli yöntemlerle bulunabileceğini, kanıtlamadan, sanki çok aşikâr bir gerçekmiş gibi kullanmıştır. Böylece farkında olmadan ortaya “iyi bir problem” atmıştır: Bu çözümlerin gerçekten sonlu bir çözüm kümesi tarafından türetildiğini gösterin.

Mordell 1922’de Poincare’nin ortaya attığı bu iyi problemi çözmüştür. Böylece iyi matematikçi sıfatını hak etmiştir. Üstelik bu çalışması başka matematikçilere ilham kaynağı olmuş, Bourbaki grubunun ileri gelenlerinden Andre Weil, Mordell’in bu teoremini alıp çok daha genel sistemlerdeki çözümler için genellemiştir. Daha sonraları bu genel sonuç Mordell-Weil teoremi olarak anılmaya başladığında Mordell buna kızmış, “Benim teoremim Mordell teoremi, onunki Weil teoremi. Bunları birbirine karıştırmak yanlış” demiştir. Matematikçi olmayan okuyucular için bu cümlenin günlük hayata tercümesi şöyledir: “Ben Andre Weil’in yaptıklarından hiçbir şey anlamıyorum!”

Şöhreti, cebirsel yapılar için bulduğu ve kendi adıyla anılan bir sabitin topolojide çok yaygın kullanılmasıyla cebir dünyasını aşip geometri dünyasına da yayılan Cahit Arf’a bir seminerde rastlayan bir matematikçi heyecanla “Şu meşhur Arf siz misiniz?”

“Umutsuz durum yoktur, umutsuz insan vardır.” **Mustafa Kemal Atatürk**

diye sorar. Mordell gibi lafı dolandırmayı hiç sevmeyen Cahit Arf hemen cevabı yapıştırır “Arf sabitini soracaksan boşuna sorma, hiç anlamam.”

İyi Problem

1922’de yazdığı bir makaleyle kendisi iyi matematikçi olmaya hak kazanan Mordell, değil makalesinin kabul görmesini beklemek, basılmasını dahi beklemeden o makalenin son paragrafında beş soru sorar. İlk dördü bazı özel hallerin incelenmesini tavsiye eder nitelikte olan bu problemlerin beşincisi dört ve daha yüksek dereceli tam sayı katsayılı polinomların sadece sonlu sayıda rasyonel çözümü olacağını gösterilmesini ister.

Mordell sanısı olarak anılan, anlaşılması kolay olduğu için her matematik öğrencisinin yalnız kaldığında gizli gizli çözmeye çalıştığı bu problem biraz da Fermat’ın Son Teoremi’yle ilgili olduğu için çok dikkat çekmişti. Fermat’ın Son Teoremi bazı denklemlerin hiç tam sayı çözümü olmayacağını iddia ediyordu. Mordell sanısının doğru olması Fermat’ın denklemlerinin çözüm sayısının sonlu olacağını gösterecekti. Sonra konuyu oradan alıp

o çözüm sayısının aslında sıfır olduğunu göstermek sanki daha kolay olacak gibi gelirdi bize.

İfadesi herkes tarafından anlaşılır olduğu halde çözmeye her teşebbüs ettiğinizde bir şey yapamadan kalakalmanıza neden olduğu ve Fermat ile ilişkilendiği için Mordell sanısı yirminci yüzyıl matematikçilerinin ilgisini fazlasıyla çekmişti. Mordell bu ilgiden memnundu. Öyle ya, sanısını onun anlamayacağı alanlara çekip genelleyen çıkmamıştı.

İyi Bir Matematikçi Daha

Eskiden, internet ve akıllı telefon gibi dünyanın her köşesini birbirine bağlayan teknolojik buluşların henüz yaşama katılmadığı dönemlerde bizim okulun bir Larry’si vardı. Hemen hemen her akşam ABD’deki ve Avrupa’daki arkadaşlarıyla telefonlar, yeni bir buluş var mı öğrenirdi. Okumadığı kitap yok gibiydi. Biz ona ayaklı kütüphane derdik. Bugünün deyimiyle bir ayaklı Google’dı. Bir gün bize heyecanla Mordell sanısının ispatlandığını haber verdi. O hafta boyunca bize sabırla Mordell sanısının ne olduğunu ve kanıtlanmış olmasının Fermat problemine ne gibi etkileri olacağını anlattı.

Henry Poincaré, Mordell’in çözdüğü ilk “iyi problemi” soran “iyi matematikçi”

Profesyoneller ilham perilerinden daha çok çalışan kişilerdir. (Çizim: İpek Sertöz, 2016)

Birkaç hafta sonra arkadaşlarının gönderdiği makale postadan çıkınca bize de fotokopi çekmemiz için verdi. Makale Almancaydı. Bizim yaşlarımızda genç bir matematikçi olan Gerd Faltings'ın adı vardı makalede yazar olarak. Kıskanmıştık.

Gerd Faltings, Mordell sanısını çözdüğü yıllarda

Gerd Faltings aslında başka bir problemi çözmeye çalışıyormuş ve bulduğu sonuçları bir makale halinde bir dergiye göndermiş. Makaleye hakemlik eden kişi, makaledeki teknikler biraz zorlanırsa Mordell sanısının çözülebileceğini fark etmiş. Bu durumu makale hakkında yazdığı raporda belirtmiş ve yazarın makalesine asıl Mordell sanısının çözümünü eklemesinin daha iyi olacağını yazmış. Aslında hakemlerin kimlikleri hiç açıklanmaz ama bazen böyle şövalye ruhlu bir hakem çıkınca adı matematik dünyasına “sızdırılır”. Hakemin Pierre Deligne adında Belçikalı bir matematikçi olduğu söylentisi dolaşmıştı o zamanlar. Deligne daha önce matematiğin en üstün ödülü olan Fields Madalyası'nı kazanmış bir kişiydi. Faltings'ın makalesindeki teknikleri, daha sonra Faltings'e cömertçe atıfta bulunarak kendisi kullansa ve Mordell sanısının çözümünü kendisi yayımlasaydı hiç kimse onu kınamazdı. Ama gözü ve gönlü doymuş bir insan olarak bir başka gence yol göstermenin daha tatmin edici olacağını sezmişti besbelli.

Faltings de bu çalışmasıyla Fields Madalyası kazandı. Ama gençlere karşı tutumu Deligne'ninki kadar sevecen değildi. Anlatılanlara göre bir gün kahve içmek için bölümün dinlenme odasına gittiğinde bir öğrencisini görür ve “Ne işin var burada? Çalışıyor olman gerekir” der. Öğrencisi işi şirinliğe vurmaya çalışıp “Ama bakın siz de kahve içmeye gelmişsiniz” deyince “ Ama ben Fields Madalyası aldım, kendimi ispat ettim. Kahve içmek hakkım” der. Artık anlatılanların yalancısıyım ben de. Fields Madalyası almamış pek çok hoca bile buna benzer teşvik yöntemleriyle öğrencilerine “walkabout” yataşatmayı tercih ettiği için bu hikâyenin bir inandırıcılığı var aslında.

Pierre Deligne'nin gençlik fotoğrafı

Kendini ispatlama merakı her matematikçiye bulaşan bir hastalık değildir. Yirminci yüzyılın efsane matematikçilerinden Carl Ludwig Siegel bir gün Mordell'e bir mektup yazıp Mordell'in bulunduğu bir sonucun nasıl geliştirilebileceğini gösterir. Mordell de ondan bunu yayımlamasını ister. Siegel buna ancak makaleye adı yazılmazsa razı olacağını söyler, çünkü o sıralar Frankfurtlu matematikçiler çok sayıda gereksiz makale yayımlanmasına karşı bir tepki olarak birkaç yıl hiç makale yayımlatmamaya karar vermiştir. Siegel'in makalesi Londra Matematik Derneği'nin dergisinde yazar adı “X” olarak basılır.

Mordell Bölüm Başkanı

Mordell, hocası Baker'a ve meslek hayatının ilk yıllarındaki şanssızlıklara çok kızmış olmalı ki hayatı boyunca durmaksızın çalıştı ve üretti. Bu kadar çok şey üretince elbette yazdığı makalelerin önemli bir kısmı aslında onun şöhretine sahip birisinin basmaya değer görmeyeceği nitelikte oluyordu. Ama o buna hiç aldırmadı. Kendisi durmaksızın problem çözüp sonuçlarını yayımladığı gibi bölümündeki gençleri de buna teşvik ediyordu. Bunun için hoş bir yöntem bulmuştu. Her sabah rastladığı genç meslektaşlarına “günaydın” demek yerine “dün gece yeni bir şey buldun mu?” diye soruyordu. Bu sorunun zamanla bölümde yarattığı atmosfer sayesinde, Mordell geldiğinde hiç de iddialı olmayan Manchester Matematik Bölümü bir süre sonra dünyanın dikkatini çeken bir matematik araştırma merkezi haline geldi.

Mordell 1945'te nihayet Cambridge'e döner. Hardy'den boşalan kürsü ona verilmiştir. Burada da bölümdeki genç matematikçilerle ilgilenmeye devam eder. Hatta yazdıkları makaleleri dergiye gönderilmeden önce onlarla birlikte satır satır okur. Anlaşılmayan ya da Mordell'in beğenmediği bir cümleye geldiklerinde Mordell okumayı keser ve genci ofisine gönderir. Oysa seksen yaşına geldiğinde bile hâlâ hatırlayıp çekiştirdiği kendi hocası Baker onun sadece el yazısını eleştirmiştir, o da yalnızca bir kere.

Benim de lisedeki resim öğretmenim yaptığımız resimleri acımasızca eleştirir, doğrusunu anlatır, bununla da yetinmez resimlerimizin başına geçip doğrusunun nasıl yapılacağını resimlerimizin üzerinde çizerek gösterirdi. Resimlerimiz tanınmaz hale gelirdi. Tek tesellimiz bazen bir önceki hafta düzelttiği bir resmi hatırlamayıp bizden birinin yaptığını sanması ve en acımasız sözlerle eleştirdikten sonra resmin başına geçip “düzeltmesi” olurdu. Galiba öğrenciye acı çektirmek ve bir çeşit “walkabout” tecrübesine sokup olgunlaştırmaya çalışmak Avustralya Yerlileri'nin dünya kültürüne en büyük katkısı.

Gerçek Hayat

Üniversite hayatına kendisini fazla kaptıran bir akademisyenin zamanla “dışardakilerin” hayatlarını boşa geçirdiklerini sanmaya başlaması sık rastlanan bir meslek hastalığıdır. Bu hastalıktan uzak durmanın en iyi yolu akademisyenin üniversite dışında da kendisine bir hayat kurmayı başarmasıdır. Mordell'in hayatına kattığı üniversite dışı faali-

yetler yüzme ve dağ yürüyüşleri olmuştur. Bu yönde başarılı olduğunun en güzel göstergesi, anıların da anlattığına göre yüzme havuzunda herkesin ona büyük saygıyla yaklaşmasının arkasında yatan nedendir. Mordell o sıralar Birleşik Krallık Bilimler Akademisi'ne yeni üye seçilmiştir ve kendisine gösterilen saygının bundan kaynaklandığını sanmaktadır. Gerçek kısa zamanda ortaya çıkar. Mordell havuzdaki beş metrelik kuleden atlayış yapan az sayıda sporcudan biridir. Kendisine gösterilen saygı bundandır. Akademi üyeliği yüzmeye gelenlerin umurunda değildir.

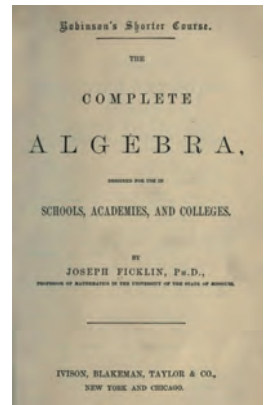
Üniversite hayatının en ciddi faaliyetlerinden biri de seminerlerdir. Konuşmacı ne kadar çok şey bildiğini gösterme telaşına düşer, konuşmayı teknik ayrıntılara boğar ve sonuçta dinleyiciler konuşmadan kopar. Derken dinleyenleri ağır bir uyku basar. Seminerlerde uyumak çok ayıptır, o yüzden bu uykuyla mücadele edilip ayık kalmaya çalışılır. Öğrenciyken bazen mezuniyet için gereken şartlardan birinin de konusunu hiç anlamadığımız seminerlerde bile uyumamak olup olmadığını tartışırdık. Mordell hemen hemen her seminerde uyurdu. Hem de uyanıp birden aklı başında sorular soran efsane profesörler gibi değil. Uyandığında o uyurken tartışılıp geçilmiş bir konuda sorular sorduğu da olurdu. Matematiği ve matematik dünyasını seviyordu, ama hayatı daha çok seviyordu. Uykusu gelen her canlı uyur.

Emeklilik

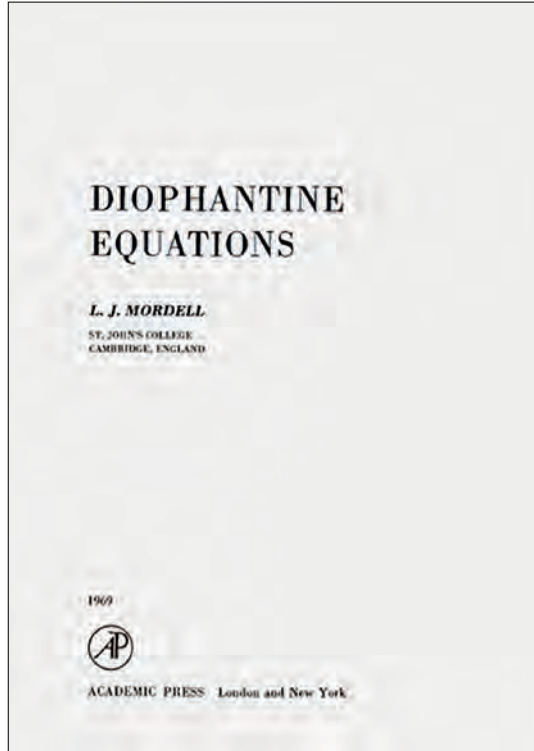
Mordell 1953'te emekli olur. Şirin bir sahil kasabasına yerleşip emekliliğin “tadını” çıkarmak yerine eski temposuyla çalışmaya devam eder. Artık tanınmış bir isim olduğu için dünyanın her yerinden konuşma yapması için davetler gelmektedir. Bu davetlerin hemen hemen hepsine uyar. Kim daha çok ülkede ve üniversitede konuşma yapacak diye Paul Erdős'le gizli bir yarış içine bile girer. Bu yarışı Erdős kazanır ama Mordell onu epey zorlar.

Mordell hayatı boyunca makale yazmaktan başını alıp sadece bir tek kitap yazabilmiştir. Kitabı elbette hayatını verdiği Diophant denklemleri üzerinedir. Bu kitabı yazdığında seksen yaşındaydı.

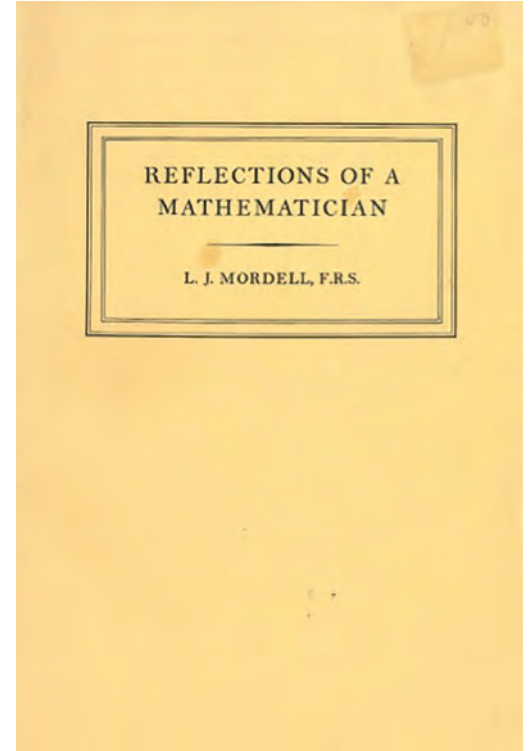
Anılarını iki kez toparlar. İlki emekli olduğu ilk yıllarda hayatı hakkında yaptığı birkaç konuşmayı topladığı küçük bir kitapçıktır. Yetmiş bir yaşındayken yayımlanan bu kitapçıkta Mordell, Philadelphia'daki Leary's Books'ta bulup beş sente aldığı Ficklin'in 1875 basımı *Cebir* adlı kitabının okuduğu ilk matematik kitabı olduğunu söyler.

Mordell'in ilk okuduğu cebir kitaplarından biri

Mordell'in seksen yaşında yazdığı matematik kitabı

Mordell'in 1959'da yayımladığı anı kitabı

Seksen bir yaşında yazdığı ayrıntılı anılarında ise aldığı ilk matematik kitabının Hackley'in 1849 basımını *Cebir Üzerine Bir İnceleme* kitabı olduğunu yazar. Galiba Mordell'in çocukluğu o kadar yoksulluk içinde geçmemiş, her iki kitabı da almış.

Mordell hayatı boyunca iki yüz yetmiş matematik makalesi yayımlamıştır. İşin en ilginç yanı da Mordell'in bu makalelerin yarısından fazlasını emekli olduktan sonra yayımlamış olmasıdır. Topoloji dünyasının çınarlarından Leopold Vietoris yüz on bir yaşında öldüğünde, "son sekiz yıldır hiç makale yazmamıştı, boş oturuyordu" diye şakalaşmıştık. Eğer Mordell seksen dört yaşında ölmeyip Vietoris kadar yaşasaydı bize böyle bir şaka yapma fırsatı vermezdi herhalde. Öldüğü yıl tam on bir makalesi yayımlanmıştı. Öldükten sonraki yıl üç makalesi daha yayımlandı.

Bitirirken

Matematikçiler, tembel olanlarımızı bir kenara koyarsak, ikiye ayrılır. Problem çözücüler ve kuram kurucular. Kuram kuranlar uzun ama az sayıda makale yayımlar; problem çözücüler genellikle kısa, ama çok sayıda. Örneğin Cahit Arf bir kuram kurucuydu. Louis Joel Mordell ise problem çözenler ordusunun en katıksız neferiydi.

Mordell tadını çıkararak yaşadığı renkli hayatıyla, hiçbir yenilgiyi ve talihsizliği umursamadan yoluna devam edebilme becerisiyle, çalışmaya doymayan azmi ve hak ederek ulaştığı şöhretin keyfini o şöhreti koruma kaygısına düşmeden sürebilmiş olmasıyla onu tanıyan her matematikçinin gıpta ettiği bir insandı. Zaman zaman günlük hayatın boğucu ayrıntılarına dertlenmeye başladığımda aklıma Mordell gelir. Elime bir kalem alıp birkaç denklem çözmeye çalışırım. Mordell görse bile el yazıma bakıp eleştirecek değil nasıl olsa, diye düşünürüm. Denklemler çözülmese bile kendimi içinde bulduğum o "walkabout" dönemi daha yaşanır görünmeye başlar gözüme.

Kaynaklar

- Mordell, L. J., *Reflections of a Mathematician*, Canadian Mathematical Congress Yayını, 1959.
- Mordell, J. L., "Reminiscences of an octogenarian mathematician", *American Mathematical Monthly*, Cilt 78, s. 952-961, 1971.
- Mordell, J. L., "On the rational solutions of the indeterminate equations of the 3rd and 4th degrees", *Proceedings of the Cambridge Philosophical Society*, Cilt 21, s. 179-192, 1922.
- Cassels, J. W. S., "Louis Joel Mordell 1888-1972", *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, Cilt 19, s. 493-520, 1973.
- Cassels, J. W. S., "Mordell's finite basis theorem revisited", *Mathematical Proceedings of the Cambridge Philosophical Society*, Cilt 100, s. 31-41, 1986.
- Weil, A., "Sur un Théorème de Mordell", *Bulletin des sciences mathématiques*, Cilt 54, s. 182-191, 19